

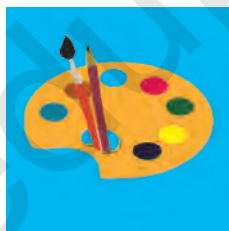
РАХИМ ХАСАНОВ

СҮРӨТ ӨНӨРҮ

1-класс үчүн окуу китеби

Кайра иштелген 17-басылышы

Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү министрлиги
басууга сунуш кылган

Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык
чыгармачылык үйү
Ташкент – 2019

УЎК 741 (075)
КБК 74.268.51
X 12

Жооптуу редактору:
**Аскаралы Сулайманов – педагогика илимдеринин
кандидаты.**

Рецензенттер:

Р. Худайберганов – Камолиддин Бехзод атындагы Улуттук
көркөм сүрөт жана дизайн институтунун профессору;

Г. Зулхайдарова – Республикалык билим берүү борборунун
методисти;

Т. Мансуров – Ташкент облусунун Чиназ районундагы
40-мектептин мугалими.

З. Хашимова – Ташкент шаары, Алмазар районундагы
16-мектептин мугалими.

– тапшырмалар

– үйгө тапшырма

– сабактын аягы

**Республикалык максаттуу китеп фондунун каражаттары
эсебинен басылды**

Хасанов Р.

Сүрөт өнөрү. 1-класс үчүн окуу китеби. Кайра иштелген 17-басылышы.
– Т.: Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү,
2019. – 56 б.

УЎК 741 (075)
КБК 74.268.51

ISBN 978-9943-5549-4-8

© Рахим Хасанов
© Гафур Гулам атындагы
басма-полиграфиялык
чыгармачылык үйү, 2019

СУРӨТ ӨНӨРҮНҮН ТҮРЛӨРҮ

ЖИВОПИСЬ

Р. Худайберганов. **Сижжакта күз.**

Павел Бенков. **Дутарчы кыз.**

Бахтиёр Алимханов. **Натюрморт.**

Скульптура (айкелчилик)

Р. Миртажиев. **Мирзо Улугбек.**

Графика

Владимир Паршин.
Салам.

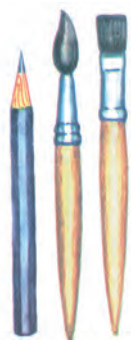
Саякат.

Кутлук Башаров. **Жаа тартуу.**

СҮРӨТЧҮНҮН ИШ КУРАЛДАРЫ

Калем жана кыл
калемдер

Акварель боёктор

Суу идиши

Өчүргүч

Түстүү калемдер

Палитра

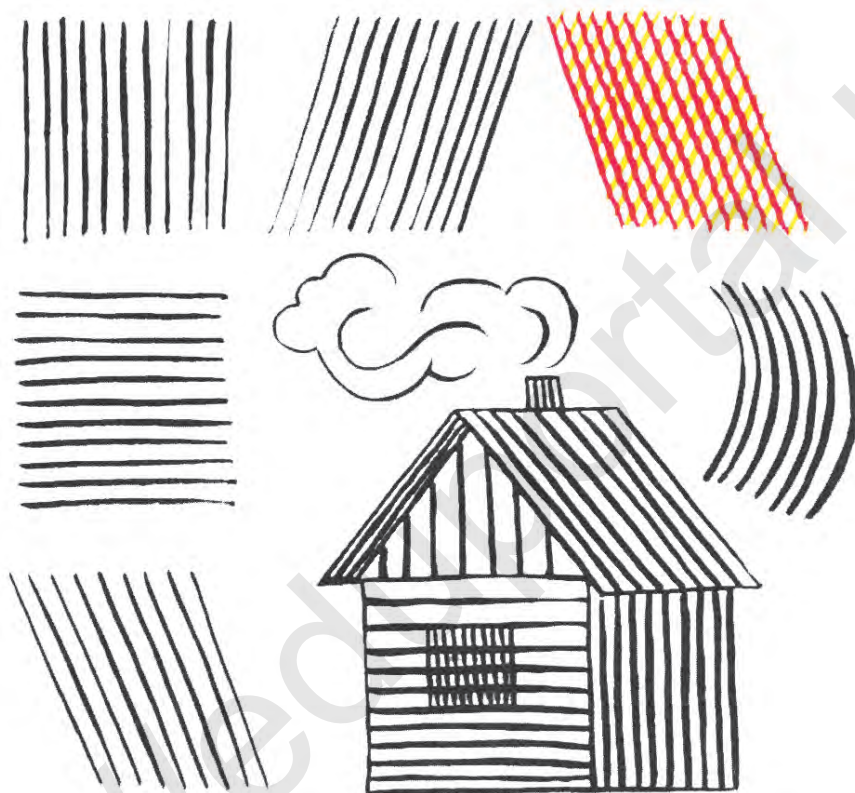

Гуашь боёктор

Жумуш ордун түзүү

СЫЗЫКТАР ЖАНА ФИГУРАЛАР

Бул сүрөттөр фигуралардан түзүлгөн.

Сүрөттөр жана фигуралар

Айлана

Төрт бурчтук

Квадрат

Үч бурчтук

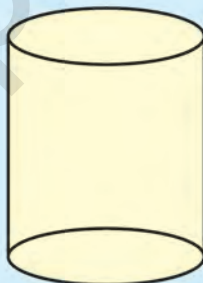
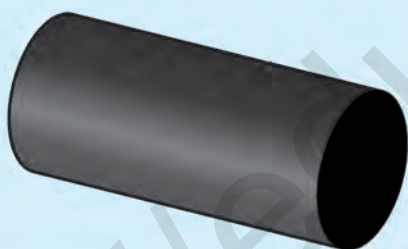
Сүрөттөр жана фигуралар

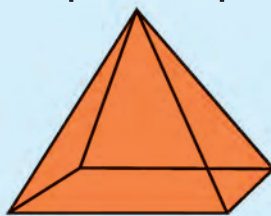
Конус

Сүйрү

Цилиндр

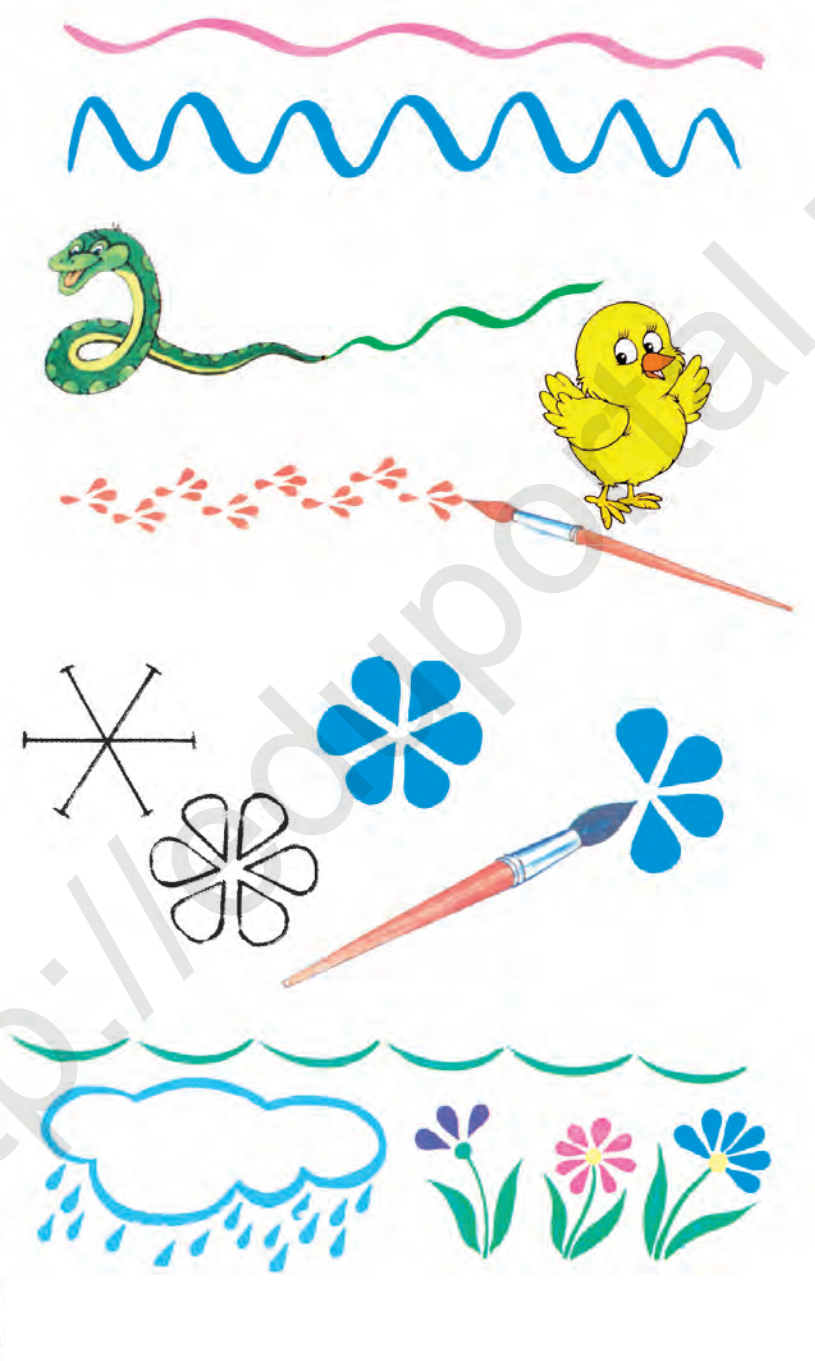

Пирамида

Фигуралардын аттарын үйрөнөбүз.

Толкун сымал сызыктар жана фигуралар

БОЁКТОР ЖАНА ТҮСТӨР

Акварель жана гуашь боёктор

Түстөр

Сары

Ак

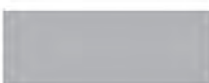
Кызыл

Кара

Кызгылт-сары

Боз

Көк

Күрөң

Жашыл

Кызгылт-көк

Негизги түстөр

Кызыл

Сары

Көк

Негизги түстөрдөн башка түстөрдү келтирип чыгаруу

Жашыл

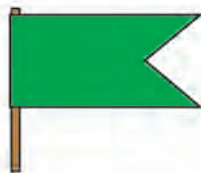
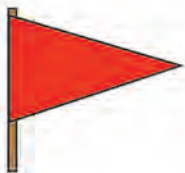
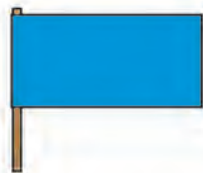
Кызгылт-сары

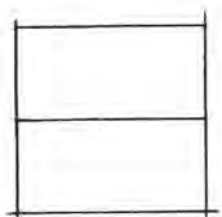
Кызгылт-көк

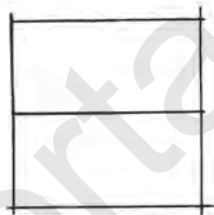
ЖЕЛЕКЧЕНИН СУРӨТҮН ТАРТУУ

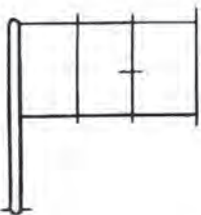
1

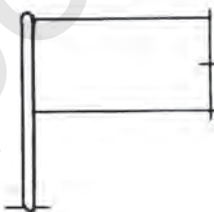
1

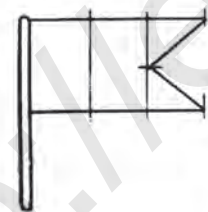
2

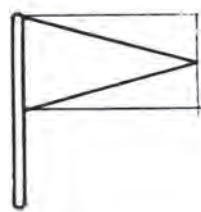
2

3

3

4

4

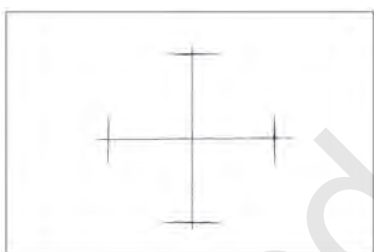

СААТТЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Сааттар ар түрдүү формада болот.

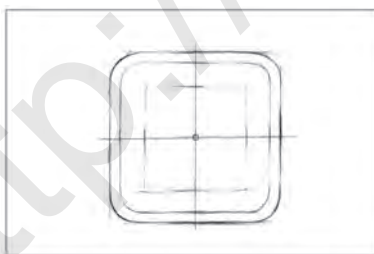
Сааттын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

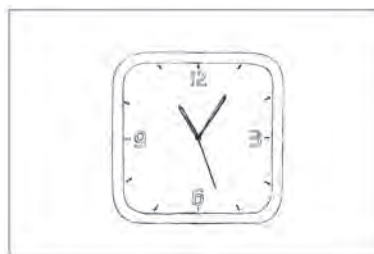
1

2

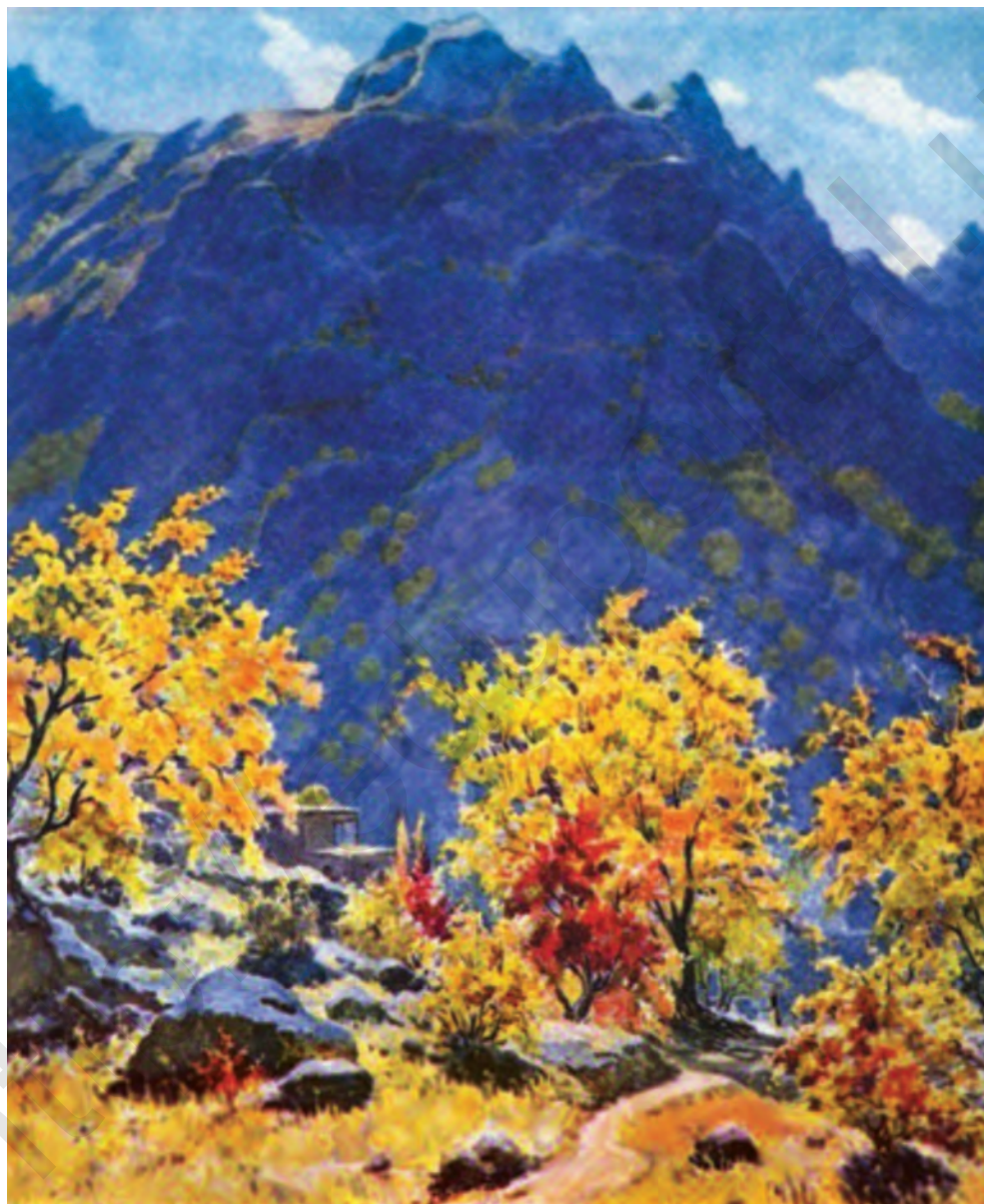
3

4

КҮЗ МЕЗГИЛИН СҮРӨТТӨӨ

Н. Карахан. **Алтын күз.**

Абдували Муминов. **Пейзаж.**

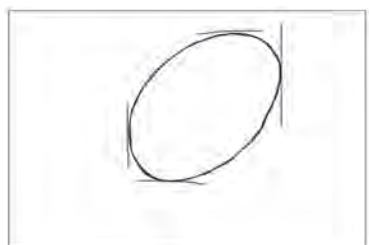
В. Поленов. **Алтын күз.**

ДАРАК ЖАЛБЫРАКТАРЫНЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

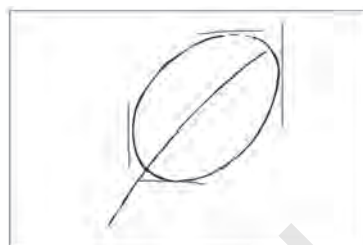

Жалбырактардын формалары жана түстөрү ар түрдүү болот.

Жалбырактардын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

1

2

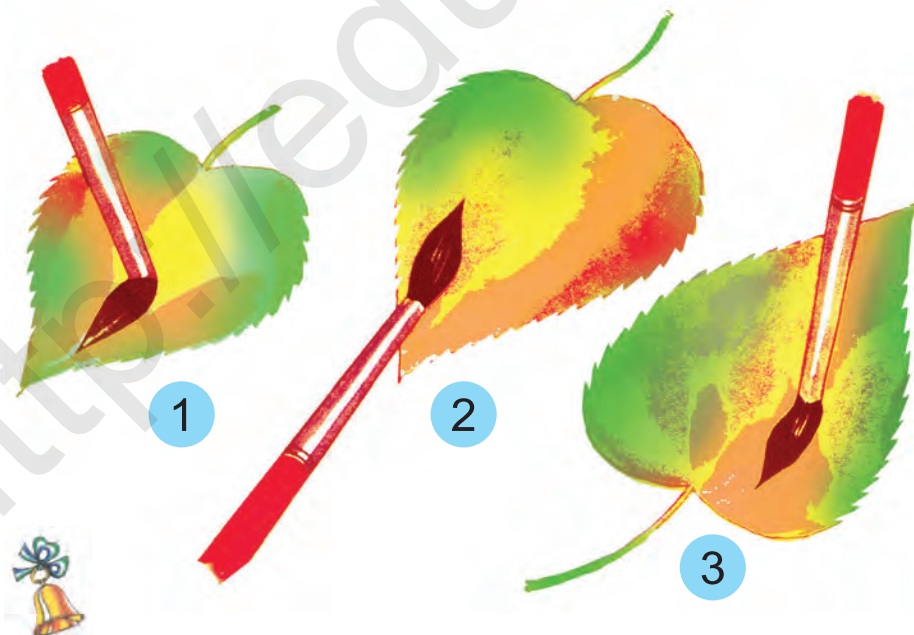

3

4

Жалбырактардын сүрөтү төмөнкүдөй боёлот:

1

2

3

АЛМА ЖАНА КУРМАНЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

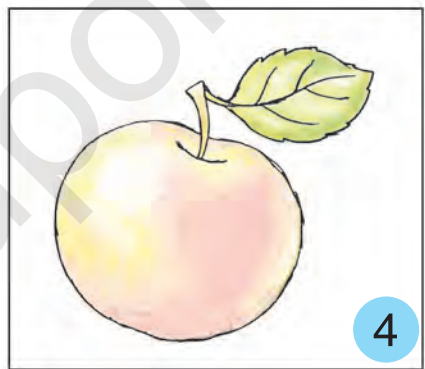
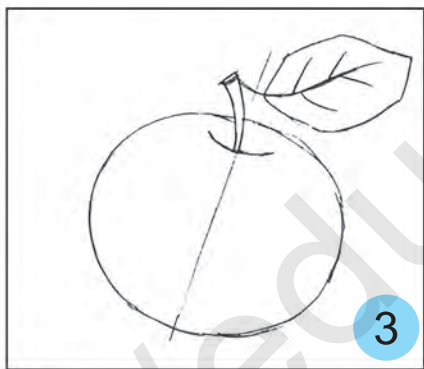
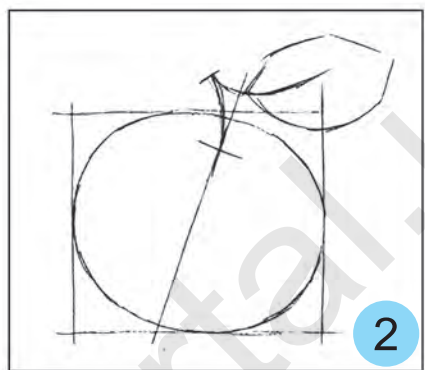
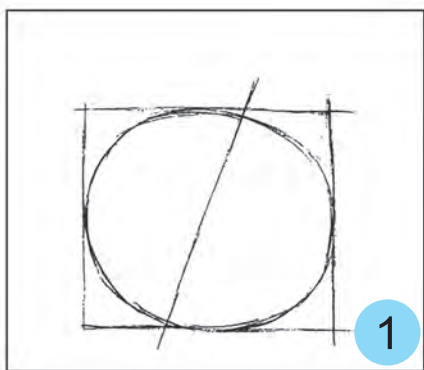

Алма

Курма

Алманын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат
жана боёлот:

«АЛТЫН КҮЗ» ТЕМАСЫНА СҮРӨТ ТАРТУУ

Эрте күз

Орто күз

Кеч күз

СҮРӨТ ӨНӨРҮНДӨ АЙКЕЛ ЖАСОО СЫРЛАРЫ

Георгий Улько. Уста Умаркул Жорокулов.

Устанын иштеринен үлгүлөр.

Кол өнөрчүлүк иштеринен үлгүлөр.

Оюнчук айкелче төмөнкүдөй жасалат:

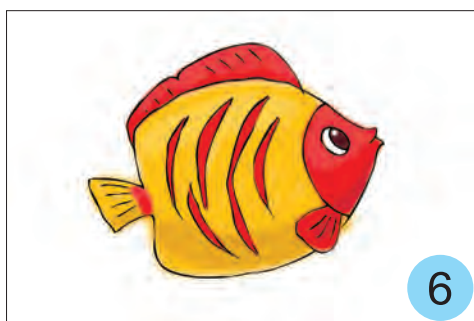
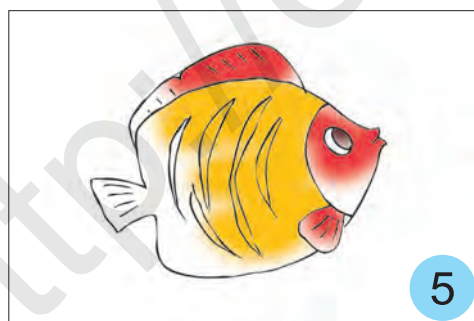
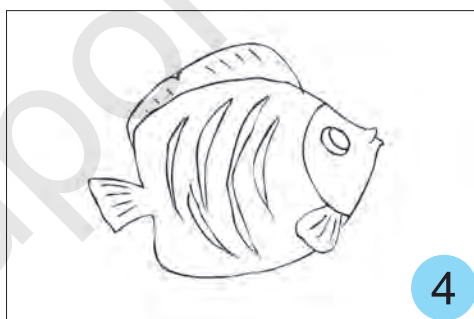
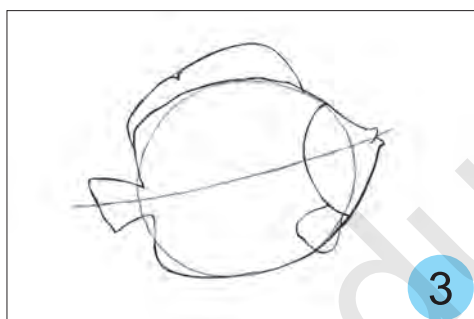
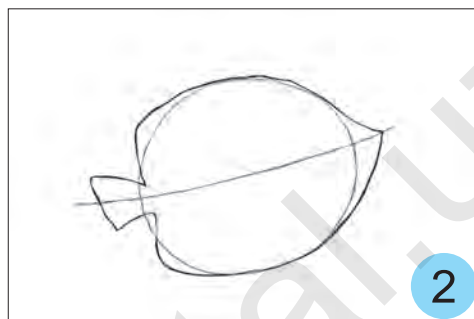
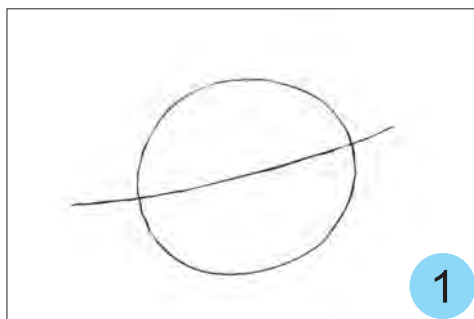

АКВАРИУМДАГЫ БАЛЫКТАРДЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Балыктар түзүлүшү жана түсү жагынан түрдүүчө болот.

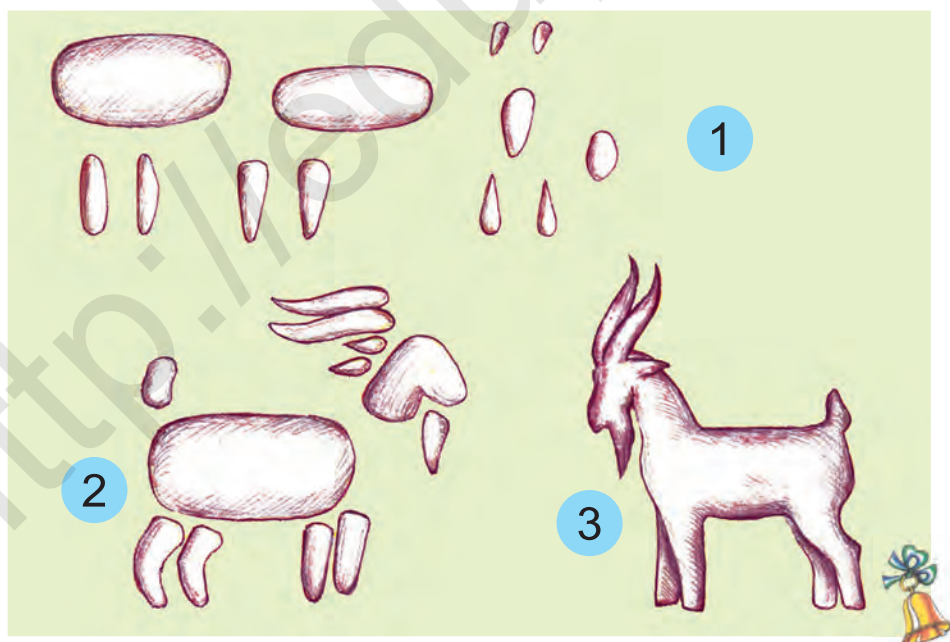
Балыктын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

«ЭКИ ЭЧКИ» ЖОМОГУНУН НЕГИЗИНДЕ АЙКЕЛ ЖАСОО

Эчкинин айкели төмөнкүдөй жасалат:

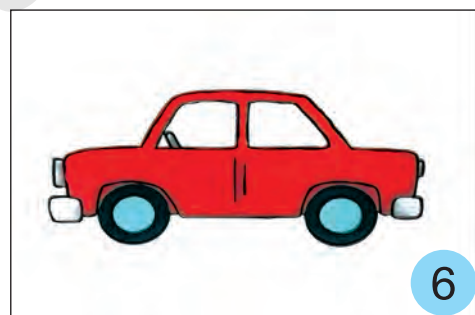
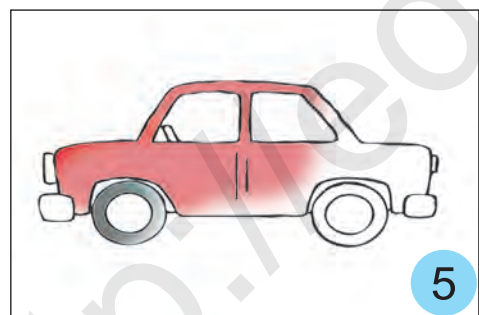
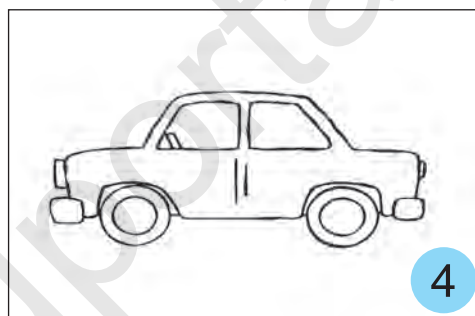
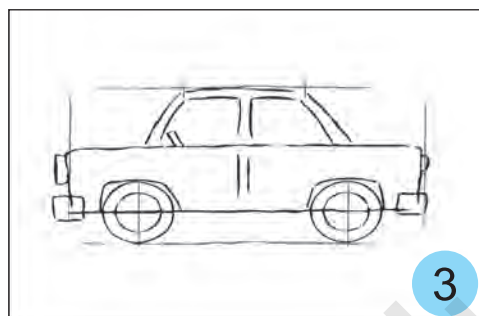
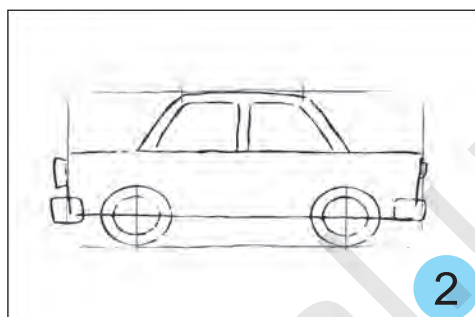
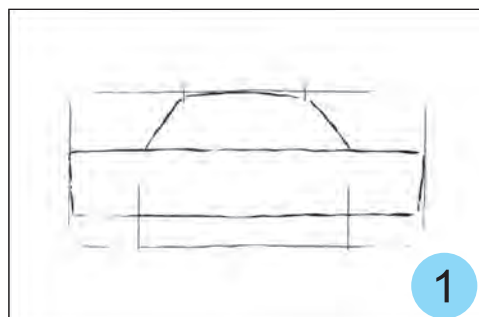

АВТОМАШИНАНЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Машиналардын формалары жана түс-
төрүнө көңүл бөлгүлө. Аттарын айткыла.

Автомашинанын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат жана боёлот:

Эми автомашинанын сүрөтүн тарткыла.

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

КЫШ МЕЗГИЛИН СҮРӨТТӨӨ

Төмөнкү сүрөттө кыш мезгили сүрөттөлгөн.

И.И.Шишкин. Кыш.

Рустам Худайберганов. **Кыш.**

Жогорудагы сүрөттө кыш мезгили сүрөттөлгөнүн кандайча билүү мүмкүн? Сүрөттө эмнелер сүрөттөлгөн?

Кыш көрүнүшүн байкагыла.

«КҮМҮШ КЫШ» ТЕМАСЫНА СҮРӨТ ТАРТУУ

Байкоолоруңардын негизинде кыш көрүнүшүнүн сүрөтүн тарткыла.

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

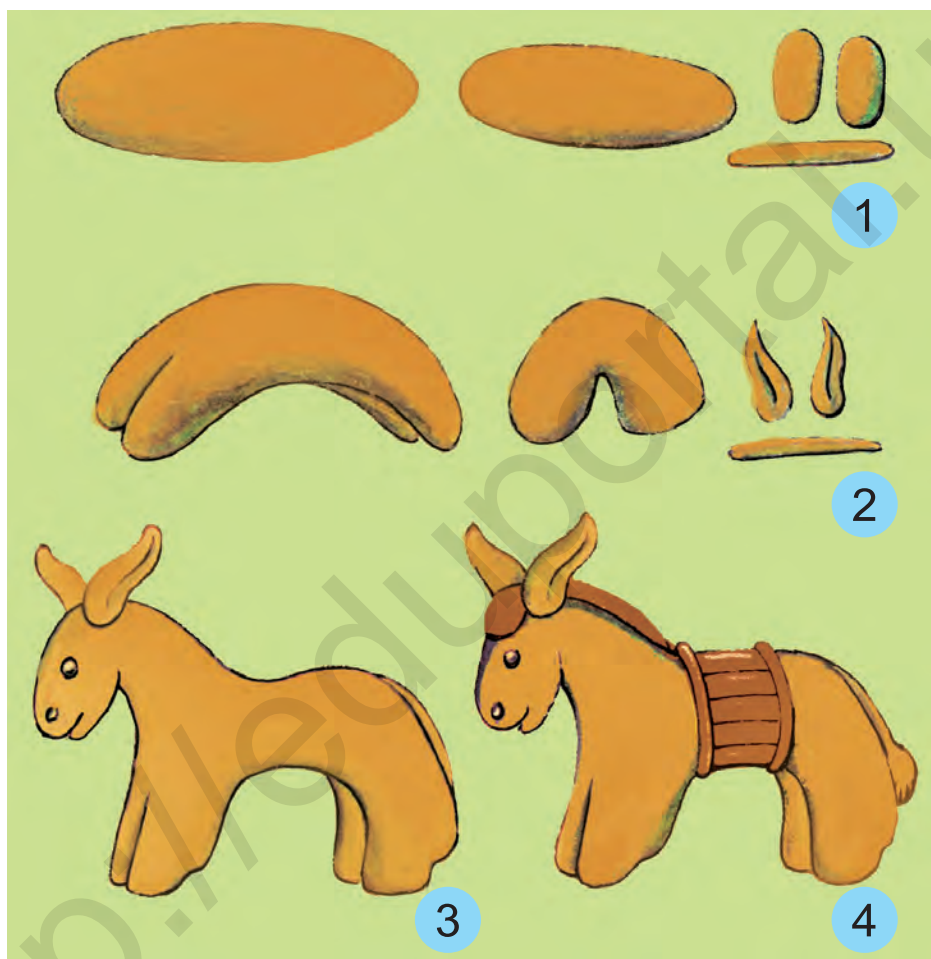

КОДЕЛЕКТИН АЙКЕЛЧЕСИН ЖАСОО

Бул айкелчелер ылайдан жасалган.

Силер алгач кулундун айкелчесин жасагансыңар. Аны кандай жасаган болсоңор, коделекти да ошондой кылып жасайсыңар.

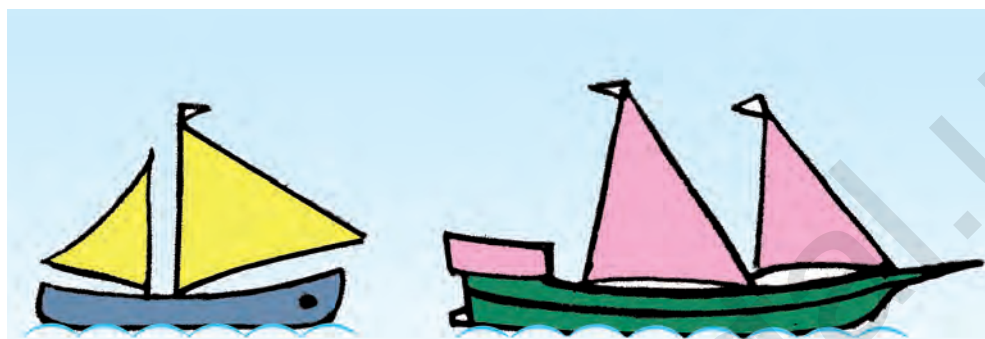

Коделектин айкелчесин пластилин же ылайдан жасаганга киришкиле.

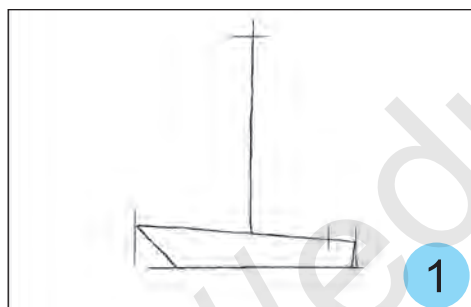
Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

ПАРУСТУУ КАЙЫКТЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Парустуу кайыктын сүрөтү төмөнкү тартипте сызылат жана боёлот:

Силер да парустуу кайыктын сүрөтүн тарткыла.

«ҮЧ ТҮЛКҮ» ЖОМОГУНУН НЕГИЗИНДЕ СҮРӨТ ТАРТУУ

Жомоктун мазмуну төмөнкүдөй:

Кашка лакаптуу коён эшегин минип, коделегин ээрчитип, токойду көздөй жол алат. Достору токойдо куу түлкүлөрдүн бар экендигин айтып, аны эскертишти. Кашка алардын айткан сөзүнө кирбейт. Токойдо ал алгач ата түлкүгө алданып коделегин, кийин эне түлкүгө эшегин уурдатат.

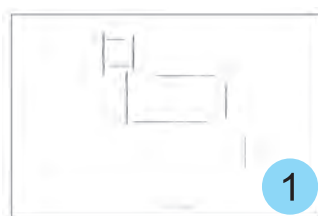
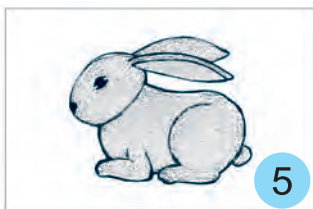
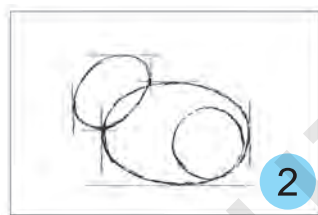
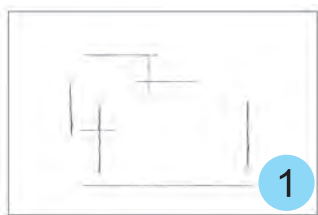
Алданган коён көлдүн жээгинде ыйлап отурган бала түлкүгө жолугат жана эмне себептен ыйлап жатканын сурайт.

Бала түлкү капчыгынын сууга түшүп кеткендигин, эгерде капчыкты суудан алып чыгып берсе, жүз теңге берерин айтат. Коён жүз теңгеге эшек сатып алышын ойлоп, кийимдерин чечип сууга чүмкүйт. Учурдан пайдаланган бала түлкү анын кийимдерин алып кетет.

Кашка капчыкты табалбай суудан чыкса, кийимдери жок. Үч түлкүгө алданганын сезген коён токойго жалгыз барбай турган болуптур.

Коён жана түлкүнүн сүрөттөрү төмөнкү баскычтарда тартылат:

Жомоктун мазмунунун негизинде сүрөт тарткыла.

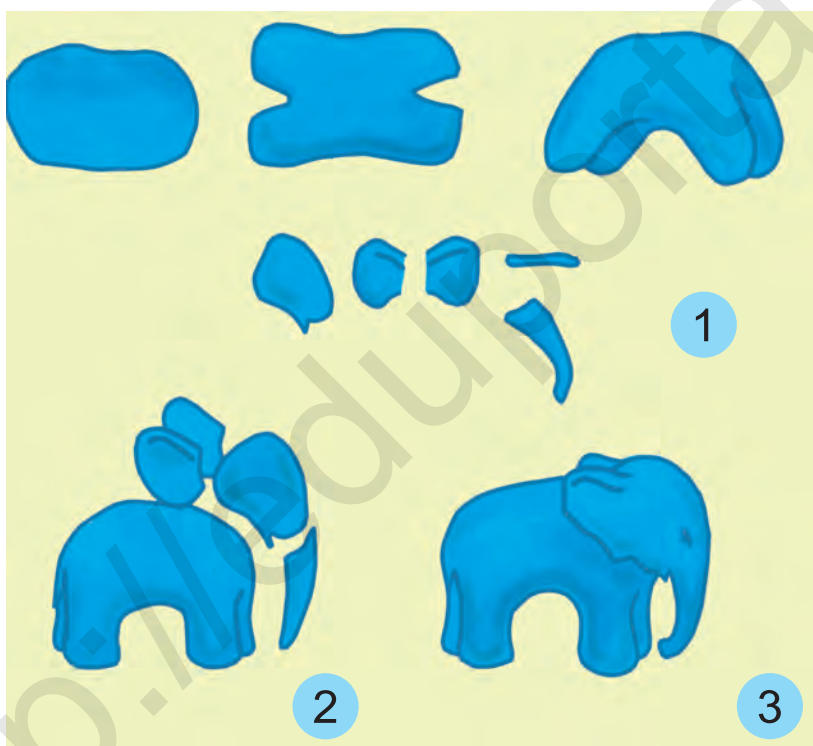

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

ПИЛДИН АЙКЕЛЧЕСИН ЖАСОО

Силер мурда түрдүү айкелчелерди жасагансыңар. Аларды кандай жасаган болсоңор, пилдин айкелчесин да ушул тартипте төмөнкүдөй баскычтарда жасайсыңар:

Пилдин айкелчесин ылай же пластилинден жасагыла.

Башка кандайдыр бир жаныбардын айкелчесин жасагыла.

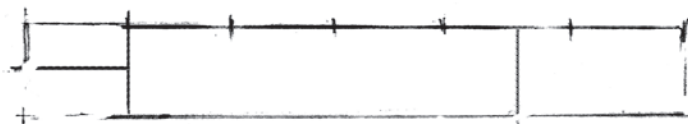

САМОЛЁТТУН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

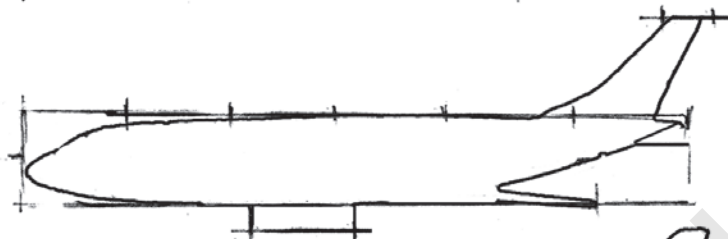

Самолёттор ар түрдүү болот.

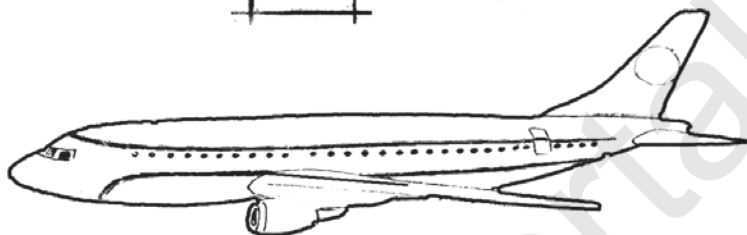
1

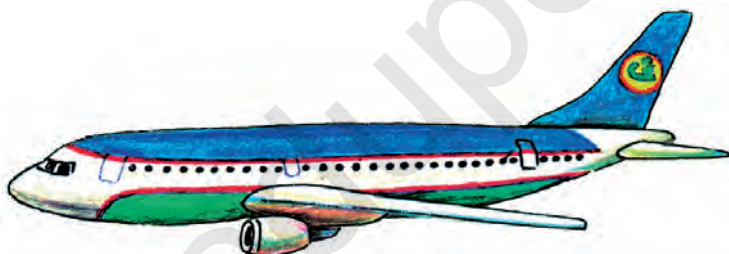
2

3

4

Самолёттун сүрөтүн жогоруда көрсөтүлгөн чиймелер боюнча тарткыла.

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

ЖАЗ МЕЗГИЛИН СҮРӨТТӨӨ

Исаак Левитан. **Жаз.**

Урал Тансыкбаев. **Тоодо.**

Жаз мезгилинин көрүнүштөрүн байкагыла.

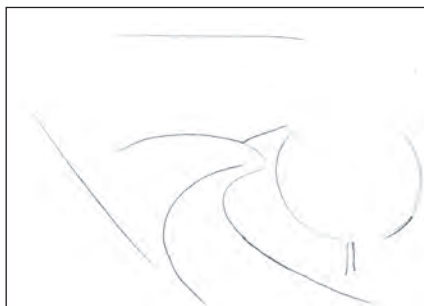
**«ӨЛКӨБҮЗДӨ ЖАЗ» ДЕГЕН ТЕМАДА
СҮРӨТ ТАРТУУ**

Рустам Худайбергенов.
Бакта жаз.

Чыгарманы жакшылап байкагыла, анда эмнелер сүрөттөлгөнүн айтып бергиле.

Жазгы табият көрүнүшү (пейзаж)
төмөнкү баскычтарда тартылат:

1

2

3

4

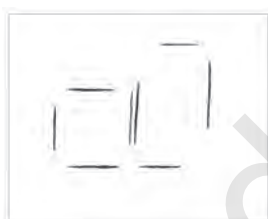
Жазгы табият көрүнүшүнүн сүрөтүн тарткыла.

Класста тарткан жазгы табият көрүнүшүн уланткыла жана боёгула.

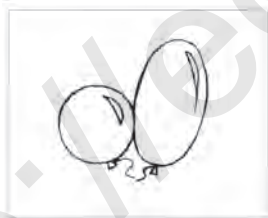
АБА ШАРЫНЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

1

2

3

4

Жогорудагы аба шарларын тарткыла жана боёгула.

Башка формадагы жана түстөгү шарлардын сүрөтүн тарткыла.

ГҮЛДӨРДҮН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Жазында ачылган гүлдөр өз формасы жана түстөрү менен адамдарды суктандырат. Айрыкча, жоогазын, бинапша, каакым, чекилдек, роза сыяктуу түрдүү-түстүү гүлдөр адамдардын көңүлүн өзүнө тартат.

Гафур Абдурахманов.
Кызыл керней гүлдүү натюрморт.

Лайло Салимжанова. Гүлдөр.

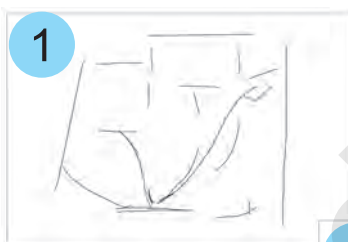
Теңдешиң тарткан сүрөт.

Сүрөттө кандай гүлдөр жана эмнелер сүрөттөлгөндүгү, анда иштетилген түстөр жөнүндө айтып бергиле.

Төмөндө берилген каакым гүлүн жакшылап байкагыла. Анын бою, гүлү, жалбырагынын көрүнүшүн жана түсүн аныктагыла.

Каакым гүлү төмөнкүдөй тартылат:

Каакым гүлүнүн сүрөтүн тарткыла.

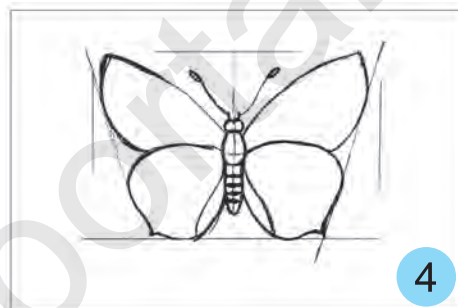
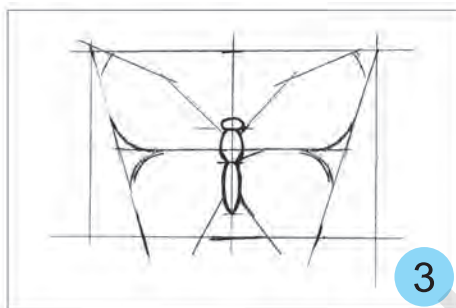
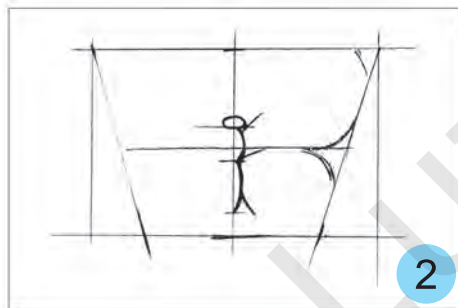
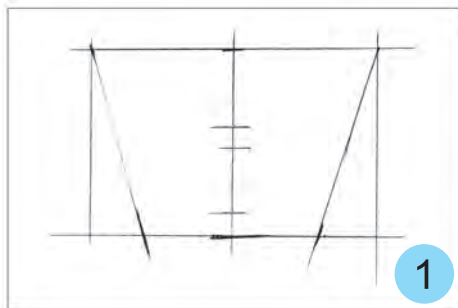

КӨПӨЛӨКТҮН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Силер түрдүү-түстүү көпөлөктөрдүн гүлдөн гүлгө конуп жүргөнүн көп көргөнсүңөр. Көпөлөктөр чоң-кичине жана ар түрдүү түстө болот.

Көпөлөктүн сүрөтү төмөнкү баскычтарда тартылат:

Көпөлөктүн сүрөтүн тартуу баскычтарын кунт коюу менен байкагыла жана анын сүрөтүн тарткыла.

Өзүңөр жактырган көпөлөктүн сүрөтүн тарткыла жана боёгула.

ТОТУ КУШТУН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

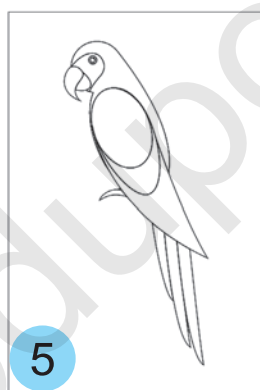
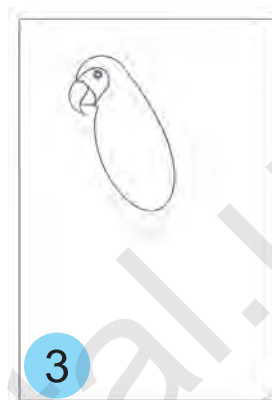
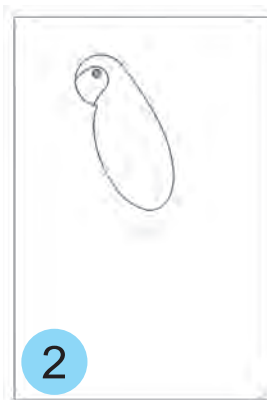
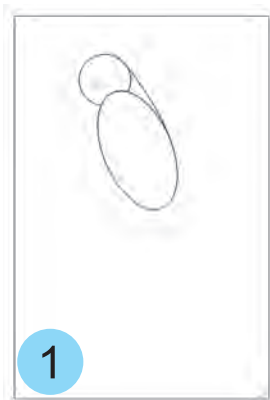
Тоту куштардын дүйнөдө абдан көп түрлөрү бар. Алар чоң-кичине, ар түрдүү түстө, абдан кооз болушат.

Сүрөттөгү тоту куштарды жакшылап байкагыла, алардын түзүлүшү, түрү, чоң-кичинелиги, түстөрү кандай экендигин айтып бергиле.

Эми сүрөт тартууга киришсеңер болот. Адегенде, тоту куштун сүрөтүн кагаздын кайсы жерине тартышыңарды жана анын чоң-кичинелиги кандай болушун белгилеп алгыла. Тоту кушту каалаган түскө боёшуңар мүмкүн.

Тоту куштун сүрөтү төмөнкү баскычтарда тартылат:

Силер да тоту куштун сүрөтүн тарткыла.

1. Өзүңөр билген башка куштун сүрөтүн тартып, аны боёгула.

2. Кийинки сабакка жыл бою тарткан эң жакшы сүрөт жана айкелдериңерди көргөзмө үчүн алып келгиле.

МАЗМУНУ

Сүрөт өнөрүнүн түрлөрү	3
Сүрөтчүнүн иш куралдары	7
Сүрөттөр жана фигуралар	10
Боёктор жана түстөр	13
Желекченин сүрөтүн тартуу	15
Сааттын сүрөтүн тартуу	16
Күз мезгилин сүрөттөө	17
Дарак жалбырактарынын сүрөтүн тартуу	19
Алма жана курманын сүрөтүн тартуу	21
«Алтын күз» темасына сүрөт тартуу	23
Сүрөт өнөрүндө айкел жасоо сырлары	24
Аквариумдагы балыктардын сүрөтүн тартуу	27
«Эки эчки» жомогунун негизинде айкел жасоо ..	29
Автомашинанын сүрөтүн тартуу	30
Кыш мезгилин сүрөттөө	32
«Күмүш кыш» темасына сүрөт тартуу	34
Коделектин айкелчесин жасоо	35
Парустуу кайыктын сүрөтүн тартуу	37
«Үч түлкү» жомогунун негизинде сүрөт тартуу ..	38
Пилдин айкелчесин жасоо	41
Самолёттун сүрөтүн тартуу	42
Жаз мезгилин сүрөттөө	44
«Өлкөбүздө жаз» деген темада сүрөт тартуу	45
Аба шарынын сүрөтүн тартуу	47
Гүлдөрдүн сүрөтүн тартуу	48
Көпөлөктүн сүрөтүн тартуу	51
Тоту куштун сүрөтүн тартуу	53

Rahim Hasanov

TASVIRIY SAN'AT

1-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 17-nashri

(Qirg'iz tilida)

Которгон *Р. Жуманазарова*

Редактору *С. Назаров*

Көркөм редактору *Ш. Мирфаёзов*

Техн. редактору *Х. Хасанова*

Компьютерде даярдаган *Х. Шарипова*

Басма лицензиясы AI № 290. 11.04.2016.

2019-жылы 12-мартта басууга уруксат этилди. Форматы 70x100^{1/16}.

Кегли 18. «Arial» гарнитурасы. Офсеттик ыкма менен басылды.

Шарттуу басма табак 4,55. Басма табагы 4,8.

Нускасы 838. Заказ .

Өзбекстан Республикасы Президенти Администрациясынын алдындагы Маалымат жана массалык коммуникациялар агенттигинин Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйүндө басылды.

100128. Ташкент ш. Лабзак көчөсү, 86.

www.gglit.uz

info@gglit.uz